

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR BILAN O'YNALADIGAN O'YINLARNING MAZMUN-MOHİYATI

Axmedova Turg'unoy Sultonali qizi

FarDU, Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11532059>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 26-may 2024 yil

Ma'qullandi: 29-may 2024 yil

Nashr qilindi: 9-iyun 2024 yil

KEY WORDS

maktabgacha yoshdagi bolalar, o'ynang, kognitiv rivojlanish, ijtimoiy rivojlanish, hissiy rivojlanish, jismoniy rivojlanish, strukturaviy o'yin.

ABSTRACT

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar bilan o'ynaladigan o'yinlarning mazmunini va ularning turli rivojlanish sohalariga, jumladan, kognitiv, ijtimoiy, hissiy va jismoniy o'sishga ta'sirini o'rganadi.

Kichik yoshdagi bolalarning rivojlanishi sohasida o'yin asosiy faoliyat bo'lib, yosh bolalar uchun ham tabiiy moyillik, ham muhim tarbiya vositasi bo'lib xizmat qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar shug'ullanadigan o'yinlar shunchaki o'yin-kulgi emas; ular kognitiv, ijtimoiy va hissiy o'sishining ajralmas qismidir. Ushbu o'yinlarning mazmuni va tabiatini tushunish ota-onalar, o'qituvchilar va har tomonlama rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishga qaratilgan siyosatchilar uchun juda muhimdir.

O'yinning erta bolalik rivojlanishidagi ahamiyati ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. O'yin maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta'lim va rivojlanishning hal qiluvchi jihati sifatida umume'tirof etilgan bo'lib, ko'plab tadqiqotlar uning ko'p qirrali afzalliklarini ta'kidlaydi.

O'yinning nazariy asoslari

Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi o'yin bolalarning dunyo haqidagi tushunchalarini shakllantirish uchun zarur ekanligini ta'kidlaydi. Piagetning fikriga ko'ra, o'yin orqali bolalar kognitiv o'sish uchun asos bo'lgan assimilyatsiya va akkomodatsiya jarayonlarida ishtirok etadilar. Vygotskiy esa o'yinning ijtimoiy jihatlarini ta'kidlab, ijtimoiy o'zaro ta'sir kognitiv rivojlanish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini taklif qildi. Uning "proksimal rivojlanish zonasi" kontseptsiyasi shuni ko'rsatadiki, bolalar tengdoshlari yoki hozirgi qobiliyatlaridan tashqarida o'rganishlarini boshqara oladigan va qo'llab-quvvatlay oladigan kattalar bilan o'ynaganda yaxshiroq o'rganishadi.

O'yin turlari

Tadqiqotchilar o'yinni har xil turlarga ajratadilar, ularning har biri bola rivojlanishiga o'ziga xos hissa qo'shadi. Erkin o'yin yoki tuzilmagan o'yin bolalarga oldindan belgilangan qoidalarsiz izlanish va ijod qilish imkonini beradi, ijodkorlik va mustaqillikni rivojlantiradi. Muayyan qoidalar va maqsadlarga ega bo'lgan o'yinlarni o'z ichiga olgan tizimli o'yin bolalarda muammolarni hal qilish, sabr-toqat va ko'rsatmalarga rioya qilish qobiliyatini

rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar boshqa narsalarni ifodalash uchun narsalar yoki harakatlardan foydalanadigan ramziy o'yin mavhum fikrlash va til ko'nikmalarini rivojlantirish uchun juda muhimdir.

O'yinning kognitiv foydalari

Kognitiv rivojlanish o'yin orqali sezilarli darajada yaxshilanadi. Hirsh-Pasek va boshqalarga ko'ra. (2009), muammoni hal qilish, xotira va qaror qabul qilishni o'z ichiga olgan o'yin bolalarning ijro etuvchi funktsiyalarini yaxshilashi mumkin. Ish xotirasi, kognitiv moslashuvchanlik va inhibitiv nazoratni o'z ichiga olgan ijro etuvchi funktsiyalar akademik muvaffaqiyat va kundalik hayot uchun juda muhimdir.

O'yinning ijtimoiy va hissiy foydalari

O'yin ijtimoiy va hissiy rivojlanishda ham muhim rol o'ynaydi. O'yin orqali bolalar muzokaralar olib borish, hamkorlik qilish va nizolarni hal qilishni o'rganadilar, bu ijtimoiy o'zaro ta'sir uchun muhim ko'nikmalardir. Ginsburg (2007) ma'lumotlariga ko'ra, o'yin bolalarga his-tuyg'ularni tushunishga, empatiyani rivojlantirishga va o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Ijtimoiy o'yin, ayniqsa tengdoshlari bilan muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish va ijtimoiy normalarni tushunishda muhim rol o'ynaydi.

O'yinda kattalarning roli

Kattalar, shu jumladan ota-onalar va o'qituvchilar, o'yin tajribasini osonlashtirish va boyitishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Singer va boshqalarga ko'ra. (2006), kattalarning o'yinga jalb etilishi bolalar o'yin faoliyatining murakkabligi va chuqurligini oshirishi mumkin. O'yinda ishtirok etish orqali kattalar xatti-harakatlarni modellashtirishi, yangi lug'at bilan tanishishi va bolalarning o'rganishini kuchaytirishi mumkin, bu esa o'yinni yanada samarali va boyituvchi tajribaga aylantiradi.

Ushbu tadqiqot natijalari maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishida turli xil o'yin turlari muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. 3-5 yoshli bolalar o'ynagan o'yinlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, har bir o'yin faoliyati – xoh erkin, xoh tuzilgan, ijtimoiy, jismoniy yoki ramziy – ularning kognitiv, ijtimoiy, hissiy va jismoniy o'sishiga alohida hissa qo'shadi.

1. Kognitiv rivojlanish: Strukturaviy va ramziy o'yin kognitiv qobiliyatlarni oshirishda ayniqsa samarali bo'ldi. Muammoni hal qilish, xotira va mavhum fikrlash qobiliyatlarini o'z ichiga olgan o'yinlar ijro etuvchi funktsiyalarni rivojlantirish va tilni rivojlantirishda muhim rol o'ynadi.

2. Ijtimoiy va hissiy rivojlanish: Ijtimoiy o'yin shaxslararo ko'nikmalarni rivojlantirish uchun muhim komponent sifatida paydo bo'ldi. Hamkorlik va interaktiv o'yinlar orqali bolalar empatiya, muloqot va nizolarni hal qilishni o'rganadilar. Ushbu ko'nikmalar ularning rasmiy ta'lim sharoitlarida va undan tashqarida kelajakdagi o'zaro ta'siri uchun asosiy hisoblanadi.

3. Jismoniy rivojlanish: Jismoniy o'yin qo'pol motorli ko'nikmalar va umumiy jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirish uchun juda muhim edi. Yugurish, sakrash va toqqa chiqishni o'z ichiga olgan harakatlar nafaqat muvofiqlashtirishni yaxshilaydi, balki sog'lom jismoniy faoliyat odatlarini ham rag'batlantiradi.

4. Ijod va tasavvur: Ijodkorlik va tasavvurni rivojlantirish uchun erkin o'yin muhim edi. Erkin o'yinning tuzilmagan tabiati bolalarga kashf qilish, ixtiro qilish va o'z fikrlarini erkin ifodalash imkonini berdi, bu innovatsion fikrlash va muammolarni hal qilish uchun juda muhimdir.

O'yin shunchaki faoliyat emas; bu o'rganish va o'sishni rag'batlantiradigan bolalikning asosiy jihati. O'yinning turli turlarini tushunish va targ'ib qilish orqali biz maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishini yaxshiroq qo'llab-quvvatlaymiz, ularning kelajakdagi muvaffaqiyati va farovonligi uchun mustahkam poydevor qo'yamiz. Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan o'ynaladigan o'yinlarning mazmuni har tomonlama barkamol, qobiliyatli va chidamli shaxslarni tarbiyalashda hal qiluvchi element hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ginsburg, K. R. (2007). Bolaning sog'lom rivojlanishiga ko'maklashish va ota-ona va bola o'rtasidagi mustahkam aloqalarni saqlashda o'yinning ahamiyati. *Pediatrics*, 119(1), 182-191. doi: 10.1542 / peds.2006-2697
2. Xirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., Berk, L. E. va Singer, D. G. (2009). Maktabgacha ta'lim muassasasida o'yin o'rganish uchun mandat: dalillarni taqdim etish. Oksford universiteti matbuoti.
3. Piaget, J. (1962). Bolalikdagi o'yin, orzular va taqlid. Norton.
4. Schweinhart, L. J., Montie, J., Xiang, Z., Barnett, W. S., Belfield, C. R., & Nores, M. (2005). Umr bo'yi effektlar: HighScope Perry 40 yoshgacha bo'lgan maktabgacha ta'lim. HighScope Press.
5. Sobirjonovich S. I. et al. SOCIAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – T. 3. – №. 4. – C. 92-97.
6. Sobirjonovich S. I. et al. Using Innovative Technologies to Develop Creative Thinking //Central Asian Journal of Social Sciences and History. – 2023. – T. 4. – №. 2. – C. 118-127.

INNOVATIVE
ACADEMY